

ΤΟ ΚΡΑΣΙ ΣΤΙΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Αναστασία Τζώγα – Φαρμακοποιός

A. ΓΕΝΙΚΑ:

Το πλούσιο τελετουργικό με το οποίο οι άνθρωποι ζητούσαν βροχή και δροσιά, όπου ο καύσωνας απειλούσε τη βλάστηση ή αντίθετα η αναζήτηση της θαλπωρής του ήλιου μέσα στην παγωνιά και στο αφόρητο ψύχος όταν κινδύνευαν και ξεπάγιαζαν τα φυτά είναι **διδακτικό** για τον παρήγορο ρόλο της θρησκείας στη ζωή των ανθρώπων, που συμπίεζεται από τις φυσικές τυφλές δυνάμεις.

Αντικειμενικός έλεγχος των δυνάμεων αυτών δεν ήταν τότε και δεν είναι και τώρα δυνατός, οι άνθρωποι όμως μπορούσαν να τις νικήσουν με την αφύπνιση των ισχυρών δυνάμεων για ζωή, που λειτουργούν μέσα τους, έργο της θρησκείας ήταν και είναι η αφύπνιση των δυνάμεων αυτών.

Από τα αποτελεσματικότερα μέσα για την αφύπνιση ήταν οι **ιερουργίες**, που αποτελούν τον πυρήνα των περισσότερων εορτών.

Το κρασί κατέχει σημαντική θέση στην ιερουργία, το εθιμοτυπικό και τη βιβλιογραφία, επομένως στις θρησκείες του κόσμου. Διότι ο οίνος εθεωρείτο ανέκαθεν, στην καλή του χρήση, μαζί με το σιτάρι και το λάδι, δώρο Θεού στους ανθρώπους (Ψαλμ. δ'8)

B. Αρχαιότητα – Δωδεκάθεο – Ειδωλολατρία – Διόνυσος – **Μυθολογία**

Ο Δίας είδε μια μέρα ψηλά από τον Όλυμπο την όμορφη Σεμέλη μίαν από τις κόρες του Κάδμου, βασιλιά της Θήβας, και την αγάπησε. Κατέβηκε λοιπόν σκοτεινή νύχτα από τον Όλυμπο και κοιμήθηκε μαζί της. Η Ήρα μη μπορώντας να κάνει κακό στον Δία, εκδικείται τη Σεμέλη. Το έξι μηνών έμβρυο που κυοφορούσε, κρύβει στον μηρό του ο Δίας και μετά τρεις μήνες γεννιέται ο Διόνυσος (Διο(σ) – νυσος = γιος) ο πυριγενής, μηρορραφής, διμήτωρ και δισσότοκος. Ο οποίος όμως καταδιώκεται από τη γέννησή του ακόμη από την Ήρα. Στην Νύσα (Διος - Νύσα → Διόνυσος) επιτέλους μεγαλώνει με τη βοήθεια των Νυμφών. Στα ταξίδια του και τις περιπέτειές του βρίσκει ποικίλες υποδοχές και έχει μόνιμη συνοδεία τις μαινάδες, τους σατύρους και τις νύμφες. Όπου τον υποδέχονται ευχαρίστως, τους μαθαίνει την αμπελοκαλλιέργεια (Αιτωλεία → βασιλεύς Οινέας, Αττική → Ικάριος – βασιλιάς του ομώνυμου Δήμου, σημερινού Διόνυσου), όπου δεν τον πιστεύουν τιμωρούνται και

τρελαίνονται. Έτσι με τον πρότυπο «ιερό γάμο» του Δία και της Σεμέλης δηλαδή του Ουρανού και της Γης εξηγείται η επίδραση των μετεωρολογικών φαινομένων στην αμπελοκαλλιέργεια.

Η μανία του Διόνυσου και των μαινάδων δηλώνουν την οργιαστική λατρεία, την έκσταση, τις παραισθήσεις από την επήρεια της μέθης και του χορού.

Η σημασία του Θεού για την καλλιέργεια και τη βλάστηση καταφαίνεται από τα επίθετά του: Ανθεύς, Άνθιος, Κισσοφόρος, Κισσοχονίτης, Δενδρίτης και ειδικότερα για την αμπελοκαλλιέργεια από τα ονόματα των γιων του: Άμπελος, Στάφυλος, Οινέας, Οينوπίωνας.

Τέλος αναφέρεται η συμφιλίωση του Θεού με την Ήρα και η ανάδειξη του σε διάδοχο του Δία από τον ίδιο τον πατέρα των Θεών, που τον αναδεικνύει σε βασιλιά των Θεών.

Γ. Γιορτές των Αρχαίων Ελλήνων προς τιμήν του Διόνυσου – *Ιερουργίες*

Ιερουργίες για την εξασφάλιση και αύξηση της ετήσιας συγκομιδής ήταν «**ΤΑ ΚΑΤ' ΑΓΡΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΙΑ**», που γιορτάζονταν στην καρδιά του χειμώνα.

Οι Αθηναίοι αγρότες αλλά και οι άλλοι πάνω στις αγροτικές άμαξες, τα κάρα μεταφοράς αγροτικών προϊόντων, με βαμμένα πρόσωπα και μασκαρέματα εκστομίζουν εναντίον γνωστών και αγνώστων « σκώμματα εξ αμάξης ». Φαλλικά σύμβολα και άσματα είναι χαρακτηριστικά αυτής της γιορτής της γονιμότητας και απ' εδώ ξεκινά το αρχαίο δράμα.

Τα ΔΙΟΝΥΣΙΑ γίνονται «**ΕΝ ΑΣΤΕΙ**» ή **ΜΕΓΑΛΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑ** επί Πεισιτίρατου λαμβάνουν χώρα μέσα στην πόλη, την άνοιξη. «Προάγωνες» για τα δραματικά έργα που θα ανέβουν επί σκηνής, φαλλικά σύμβολα, νυχτερινή διασκέδαση με τραγούδια και πειράγματα στους δρόμους, και η κορύφωσή τους με το τετραήμερο των δραματικών παραστάσεων – αγώνων στο Διονυσιακό θέατρο των Αθηνών.

Τα ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ, τριήμερη διονυσιακή γιορτή με εύθυμο και μελαγχολικό χαρακτήρα. Γιορτάζονται τα πρώτα άνθη αλλά τιμάται και η μνήμη των ψυχών των νεκρών (αναθέσασσθαι = ανάκληση ψυχών). Περιλάμβανε : τα «Πιθοίγια» (1^η μέρα) που άνοιγαν τα πιθάρια με τα καινούρια κρασιά. Αυτή τη μέρα πίνουν όλοι μαζί, ακόμη και οι δούλοι. Ακολουθούν χοροί, τραγούδια και σπονδές στον Θεό και την δεύτερη μέρα « Χόες » δηλαδή αναπαράσταση του «ιερού γάμου»(ΔΙΑ και ΣΕΜΕΛΗΣ), αγώνες οينوποσίας και ασκωλιασμοί (δηλαδή αγώνες δρόμου και ισορροπίας πάνω σε λαδωμένα, φουσκωμένα ασκιά). Την Τρίτη μέρα είναι οι «Χύτροι», ανάκληση ψυχών και προσφορές στους νεκρούς – τελετές ανάλογες με τα δικά μας Ψυχοσάββατα (κόλλυβα, σπόροι, όσπρια, κρασί) και έθιμο της αιώρας.

Δ.

Λήναια : οργιαστικού χαρακτήρα γιορτή του Διόνυσου, με πομπή και χορό μαινάδων (ληνών) στο Λήναιο των Αθηνών και με δραματικό αγώνα. Χειμωνιάτικη γιορτή άσχετη με τους ληνούς – πατητήρια.

Αλώα : αγροτική γιορτή προς τιμήν της Δήμητρας, της Κόρης και του Διονύσου, για την ευόδωση της βλάστησης (Αλωές = αμπελώνες ή καλά χωράφια με σιτηρά). Βάκχες, γυμνές συχνά, εταίρες συνήθως έστηναν μεγάλους πήλινους φαλλούς στους καλλιεργημένους χώρους, σκώμματα και οινοποσία όλων ήταν απαραίτητη.

Οσχοφόρια ή Ωσχοφόρια : Ευχαριστήρια γιορτή στο τέλος του τρυγητού όπου νέοι ντυμένοι με μακρό ιερατικό χιτώνα κρατούν « ώσχας μεστάς ευθαλών βοτρύων » και ψάλλουν σε πομπή « εν Λίμναις » από το ιερό του Διόνυσου ως το ιερό της Αθηνάς στο Φάληρο. Σε αγώνες δρόμου εφήβων ο πρώτος πίνει ένα μίγμα από : κρασί, λάδι, μέλι, τυρί, κριθάλευρο.

Κάρνεα : Μεγάλη λακωνική γιορτή που σημειώνει το τέλος του τρυγητού. Οι « καρνεάτες νέοι » που διοργανώνουν τη γιορτή είναι αντιπρόσωποι όλων των φυλών ή φατριών. Ο στολισμένος εκφωνητής των ευχών της « καλοχρονιάς » τρέχει και οι « σταφυλοδρόμοι » κρατώντας μεγάλα τσαμπιά σταφύλια τον κυνηγούν. Αν τον πιάσουν η χρονιά είναι καλότυχη αν όχι είναι κακότυχη. Στη Μεγάλη Ελλάδα, η γιορτή συνδέεται πιο στενά με τις Μαινάδες και τους σατύρους.

Ε. Ο οίνος στο Χριστιανισμό

Ο οίνος εξυμνείται στην Αγία Γραφή « οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου » (Ψαλμ. ργ'15) στην καλή του χρήση και συνιστάται από τον Απόστολο των Εθνών Παύλο στον μαθητή Του Τιμόθεο « μηκέτι υδροπότει αλλ' οίνω ολίγω χρώ, δια τον στομάχόν σου και τας πικνάς σου ασθενείας », (Α Τιμ. ε'23).

Άλλοτε δε αποδοκιμάζεται και καλείται όφισ και βασιλίσκος και χλευαστής (Παροιμιών. κ'1, κγ'31 –32) και πηγή πολλών κακών « ο γαρ οίνος αυτούς συγκαύσει », (Ησ. ε'11 –12, κη'7 - 8), όταν υπάρχει κατάχρησή του, την οποία απαγορεύει ο Παύλος, « μην μεθύσκεσθε οίνω εν ω εστίν ασωτία », (Έφεσ. ε'18).

Κατά την Π. Διαθήκη ο Νώε, γενόμενος μετά τον καταυλισμό ο πρώτος γεωργός της γης, « εφύτευσεν αμπελώνα και έπιεν εκ του οίνου και εμεθύσθη και εγυμνώθη εν τω οίκω αυτού », (Γεν. θ'20 – 21).

Έτσι η πρώτη αναφορά οίνου στην Αγ. Γραφή συνδέεται με την μέθη και την καταισχύνη, όπως και στην αναφορά της μέθης του Λώτ (Γεν. ιθ'31 – 36).

ΣΤ. Στην Καινή Διαθήκη

Ο Χριστός αρχίζει τα θαύματά του με την μετατροπή νερού σε κρασί στο γάμο της Κανά. Όταν η Παναγία – Μητέρα του, του ανακοινώνει «οίκον ουκ έχουσι». Εκείνος φροντίζει και «το ύδωρ, οίνον γεγενημένον» γεύεται ο αρχιτρίκλινος και μάλιστα απορεί για την εξαιρετική του ποιότητα « πας άνθρωπος πρώτον τον καλόν οίνον τίθησι, και όταν μεθυσθώσι, τότε τον ελάσσω συ τετήρηκας τον καλόν οίνον έως άρτι ».

Κυρίως όμως ο οίνος ευλογείται και καθαγιάζεται στον μυστικό Δείπνο διότι χρησιμοποιείται στην πρώτη σύσταση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας : « Τούτο το ποτήριον η καινήν διαθήκην εν τω αίματί μου, το υπέρ υμών εκχυνόμενον », (Λουκάς κς´18 – 24) και στο κατά Ματθαίον « και λαβών το ποτήριον και ευχαριστήσας έδωκε αυτούς λέγων, πίετε εξ αυτού πάντες , τούτο γαρ εστί το αίμα μου το της καινής διαθήκης το περί πολλών εκχυνόμενον εις άφεςιν αμαρτιών »,

(κστ´28–36). Αλλά συγχρόνως δίδει και την μεγάλην υπόσχεση. « Λέγω δε υμίν, ότι ου μην πιω απ’ άρτι, εκ τούτου του γεννήματος της αμπέλου, έως της ημέρας εκείνης, όπου αυτό πίνω μεθ’ υμών καινόν εν της βασιλείας του Πατρός μου », (Ματθ. κστ´. 36 – 40).

Z. Σταχυολογήματα από την Βίβλο για την κακήν του χρήση

Si « οίνος και γυναίκες αποστήσουσι συνετούς »

« εν οίκω μη ανδρίζον πολλούς γαρ απώλεσεν ο οίκος »

Ji 1.5 « θρηνήσατε πάντες οι πίνοντες οίνον εις μέθην »

E5 « άδικος ο οίνος »

To : 4,75 AB οίνον εις μέθην μη πίης

Αλλά όμως ο οίνος, η καλή του χρήση, αναφέρεται επίσης συχνά στην Π. Διαθήκη.

Σταχυολογήματα :

Ec 2.3 « ει η καρδία μου ελκύσει ως οίνον την σάρκα μου »

Ec 10.19 « οίνον έλαυον τον ευφρανθήναι ζώντας »

Ec 3 « πίε εν καρδία αγαθήν οίνον σου »

Ps 4.7 « επότισας ημάς οίνον εκ κατανύξεως »

Ps 68(69) « εις εμέ έψαλλον οι πίνοντες τον οίνον»

Ps 103(104) « οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου »

Pr 5 « πίετε οίνον όν εκέρασα υμίν »

Pr 27.9 « μύροις και οίνοις και θυμιάμασι τέρπεται καρδίαν »

Ca 1.2 « αγαπήσωμεν μαστούς σου υπέρ οίνον »

« τι εκαλιώθησαν μαστόν σου από οίνον»

Si « οίνος και μουσικά ευφραίνουσι καρδίαν »

1s.28.1 « οι μεθύοντες άνευ οίνου, μεθύουσι ουκ από οίνον »

H.

Στην Εκκλησία μας ο οίνος χρησιμοποιείται σε ποικίλες λειτουργικές χρήσεις. Κυρίως όπως προαναφέρθηκε σαν ένα από τα δύο συστατικά της Θ. Ευχαριστίας αναμεμιγμένος με νερό και μεταβαλλόμενος σε αίμα Χριστού. Γι' αυτό ανέκαθεν προτιμάται ερυθρός οίνος για να προσομοιάζει στο αίμα Κυρίου (Χρισόστομος, ομιλία στο Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο).

Στην λειτουργία της Εκκλησίας μας, λίγο πριν την μετάληψη, γίνεται ανάμειξις και ζέοντος ύδατος στο καθγιασμένο ποτήριο, το οποίο συμβολίζει όχι μόνο του ζών και θερμόν αίμα του Κυρίου αλλά και την ζώσαν και θερμήν πίστη των κοινωνούντων. Εξ άλλου ο οίνος συμβολίζει τον Χριστόν, κατά τον Κυπριανό, και το ύδωρ τους πιστούς, κατά άλλους το αίμα και ύδωρ που έρευσαν από την πληγείσα πλευρά του Ιησού πάνω στο Σταυρό και επίσης δια του οίνου καθαριζόμαστε από την αμαρτία, δια του ύδατος απαλλασσόμεθα από την τιμωρία (Ιερώνυμος).

Στις διάφορες εκκλησίες : οι υδροπαραστάτες χρησιμοποιούν μόνον νερό στην Θ.Ευχαριστία, οι Αρμένιοι μόνον οίνον, οι Αιθίοπες χρησιμοποιούν γλεύκος, παρεκκλίσεις οι οποίες αποκυρήχθησαν από την εν Τρούλλω σύνοδον άρθρο 32.

Εκτός της Θ. Ευχαριστίας στο μυστήριο του γάμου προσφέρεται στους νεόνυμφους κοινόν ποτήριο οίνου που δηλώνει την συμμετοχήν στις χαρές και τις λύπες της συμβίωσης. Στην αρτοκλασία μαζί με τους άρτους παρατίθενται φιάλαι ελαιόλαδου και κρασιού. Η εξήγηση είναι ότι παλιότερα οι αρτοκλασίες ετελούντο κατά τας αγρυπνίας και προς ενίσχυση των αδελφών εδίνετο τεμάχιον άρτου μετά κρασοβόλιου οίνου ως πρόχειρος τροφήν. Τέλος οίνος χρησιμοποιείται κατά τα εγκαίνια ναού προς απόπλυνσιν της Αγίας Τραπέζης καθώς και στην πλύσιν των νεκρών λαϊκών. Η κατάλυσις οίνου επιτρέπεται μετά του ελαίου στις μνηστήσιμες μέρες και κατά την σαρακοστή στις γιορτές.

Θ. Ιουδαϊσμός

Στους Εβραίους το κρασί είναι επίσης πολύ εύχρηστο, σαν φυσικό προϊόν της Παλαιστίνης, ιδίως στους γάμους και στις γιορτές εν γένει. Μεταξύ των Ιουδαίων υπήρχε τάξις ανθρώπων, οι Ναζίρ, οι οποίοι με δική τους θέληση « απέχουν του οίνου και των οινοπνευματωδών ». Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται ο Σαμψών και ο Ιωάννης ο Βαπτιστής. Αυτοί είναι αφιερωμένοι στον Θεό ισοβίως.

Στην Εβραϊκή λατρεία γίνεται χρήση οίνου στη λειτουργία του ναού και προσφέρεται στις σπονδές (Εξ.κθ'40).

Κατά την εορτή του Πάσχα και στις λοιπές γιορτές των Εβραίων ο οίνος καταλέγεται μεταξύ των πρωτογεννημάτων (Δεύτερ. ιη'4). Στη διαδικασία – τελετή της περιτομής χρησιμοποιείται επίσης οίνος.

Οι Ρωμαίοι έκαναν χρήση οίνου, απαγόρευαν όμως αυτόν απολύτως στις γυναίκες.

Στους Βίκιγκς ο Φρέι ήταν ο Θεός του γάμου και της βλάστησης. Όταν έσπερναν τις συγκομιδές τους, σκόρπιζαν ψωμί και έχναν κρασί ή μπύρα στο χώμα. Το έκαναν αυτό γιατί ελπίζανε ότι θα ευχαριστιόταν ο Φρέι και θα έκανε τις συγκομιδές τους μεγάλες.

Στην Αρχαία Αίγυπτο πιθάρια οίνου συνόδευαν τον νεκρό, όπως μας αποκαλύπτει ο τάφος του Τουταγχαμών, στο ταξίδι του πέραν του τάφου.

I. Στο Ισλάμ απαγορεύεται η χρήση οίνου

Σύμφωνα με την ισλαμική νομοθεσία (Σαρία) υπάρχουν τέσσερα είδη δικαιωμάτων που πρέπει να ικανοποιούνται από κάθε άνθρωπο.

A) τα δικαιώματα του Θεού

B) τα δικαιώματα του εαυτού

Γ) τα δικαιώματα των συνανθρώπων

Δ) τα δικαιώματα όλων των στοιχείων που είναι στη διάθεση του σ' αυτή τη ζωή, όλα όσα μεταχειρίζεται και επωφελείται απ' αυτά.

Στα δικαιώματα του εαυτού αναφέρεται ότι : απ' τα βασικά σημεία αδυναμίας που είναι έμφυτα στον άνθρωπο, είναι η τέλεια υποταγή του σε κάποια ηδονή που τον υπερνικά, χωρίς να νοιάζεται για τη ζημιά που μπορεί να του προκαλέσει και άσχετα απ' το αν το συνειδητοποιεί αυτό ή όχι. Ένας άνθρωπος που τον μαγεύει το ποτό, τυφλώνεται, γι' αυτό και υπομένει για χάρη του τις επιζήμιες συνέπειες στην υγεία του, το χρήμα του, την αξιοπρέπεια του. Και επειδή επιδίωξη της ισλαμικής νομοθεσίας είναι η επιτυχία και η ευημερία του ανθρώπου, επικεντρώνει την προσοχή του στην αλήθεια που λει : « και ο εαυτός σου έχει δικαίωμα πάνω σου ». Τον εμποδίζει έτσι απ' ότι τον βλάπτει, όπως είναι τα οιοπνευματώδη ποτά και οι ναρκωτικές ουσίες.

Βιβλιογραφία

1. Βίβλος
2. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (Εκδοτική Αθηνών)
3. Ελληνική Μυθολογία (Εκδοτική Αθηνών)
4. Θρησκείες του κόσμου
5. Οι αρχές του Ισλάμ (Αμπούλ – Αλά Αλμαουντουντί)
6. Ηθική και Εκκλησιαστική Εγκυκλοπαίδεια
7. The story of wine Hugh Johnson